

Kamienie milowe w kartografii

Wydarzenia lub dzieła, które znacząco wpłynęły na rozwój wybranej dziedziny działalności ludzkiej, zapoczątkowały jego kolejne etapy lub je podsumowały, określa się mianem kamieni milowych. Ich wskazanie w dziejach światowej i polskiej kartografii postawili sobie za cel inicjatorzy XXVI Ogólnopolskiej Konferencji Historyków Kartografii (Warszawa, 13-14 września).

Jerzy Ostrowski

Tematyka obrad była bardzo zróżnicowana: od rozwoju podstaw geodezyjnych i metod kartowania, przez ocenę wybranych ważnych dzieł i wydarzeń, po udostępnienie zbiorów kartograficznych. Sesję wprowadzającą wypełniły dwa przeglądowe referaty: prof. Wiesławy Żyszkowskiej (Uniwersytet Wrocławski) o kamieniach milowych w kartografii europejskiej od starożytności po drugą połowę XX wieku oraz Jerzego Ostrowskiego (Zespół Historii Kartografii przy Instytucie Historii Nauki PAN) o najbardziej znaczących dziełach polskiego piśmiennictwa poświęconego historii kartografii na czele z fundamentalną pracą Karola Buczka „Dzieje kartografii polskiej od XV do XVIII wieku”.

Następnie zajęto się już bardziej szczegółowo konkretnymi innowacjami, osobami i dziełami, z zachowaniem na ogół porządku chronologicznego. Zaczęto od ważnej epoki renesansu, której wkład w rozwój map, a zwłaszcza atlasów geograficznych, omówiła Lucyna Szaniawska (Biblioteka Narodowa). Tego samego okresu, ale w ujęciu regionalnym, dotyczyły referaty o pierwszych nowożytnych mapach Śląska i Pomorza, o pracach wybitnego gdańszczanina Wilhelma Hondiusa oraz wybiegające już w następne stulecia rozwojowe ujęcie okoliczności powstawania planów miast w przedzbiorowej Rzeczypospolitej zreferowane przez Jarosława Łuczyńskiego (Toruń).

Ważną działalność prymasa Michała J. Poniatowskiego, brata naszego ostatniego króla, na polu kartografii ziem polskich w XVIII w. scharakteryzował i ocenił prof. Bogumił Szady (KUL). Nie zabrakło omowień ówczesnych map topograficznych wykonanych przez państwa zaborcze. Z map tych pionierskie wojskowe zdjęcie Galicji w skali 1:28 800 (tzw. mapa Miega) z lat 1779-83 jest przygotowane do pełnego wydania faksymilowego, o czym poinformował jeden z kierujących tym przedsięwzięciem

prof. Andrzej Janeczek (Instytut Archeologii i Etnografii PAN).

Wybrane kategorie map, powstałych głównie w XIX wieku, były tematem kolejnych prezentacji. Paweł E. Wespiański (Archiwum Państwowe m.st. Warszawy) zaproponował wybór kamieni milowych w kartografii warszawskiej. Również o planach Warszawy, ale tylko tych wykonanych w okresie Królestwa Polskiego doby konstytucyjnej, mówił dr Henryk Bartoszewicz (Archiwum Główne Akt Dawnych). Najważniejsze dzieła i wydania związane z polską kartografią tematyczną okresu zaborów przypominała z kolei Anna Osowska (Uniwersytet Wrocławski).

Drugiego dnia konferencji wypełniła kartografia XX-wieczna, a także zagadnienia udostępniania i wykorzystywania dokumentów kartograficznych. Urszula Markiewicz (Archiwum Państwowe w Szczecinie) zwróciła uwagę na istotną sprawę przekazywania przez ODGiK-i materiałów wyłączonych z bieżącego użytkowania do archiwów państwowych. Zbigniew Tucholski (IHN PAN) omówił mało znaną geodezyjną i kartograficzną dokumentację sieci kolejowej, a Piotr Falkowski i Jacek Uchański (WPG SA) dokonali przeglądu najważniejszych opracowań fotogrametrycznych obszaru Warszawy. Szczególnie liczne pytania i żywą dyskusję wywołał referat Beaty Konopskiej (IGiK) o decydującej roli przemian politycznych i technologicznych w rozwoju polskiej kartografii ogólnoużytkowej ostatniego dwudziestolecia. Jedną z sesji przeznaczono na krótkie komunikaty dotyczące konserwacji zabytków kartografii oraz nowoczesnych sposobów udostępniania kolekcji map i atlasów.

Konferencji towarzyszyła wystawa złożona z 29 plakatów prezentowanych na wiosennych warszawskich piknikach naukowych oraz 9 replik XIX-wiecznych kamiennych słupów milowych z przymocowanymi do nich chronologicznie tablicami informującymi o najważniejszych wydarzeniach w dziejach światowej kartografii. Dodatkową atrakcją była wycieczka krajoznawcza z możliwością obejrzenia znalezionych niedawno na dnie Wisły zabytkowych elementów stołecznych budowli, które w 1656 r. Szwedzi usiłowali wywieźć jako łupy wojenne.

Głównym organizatorem spotkania pod patronatem honorowym głównego geodety kraju był tradycyjnie Zespół Historii Kartografii przy IHN PAN, wspomagany tym razem m.in. przez Archiwum Państwowe m.st. Warszawy, IGiK oraz Naczelną Dyrekcję Archiwów Państwowych. W dwudniowych obradach (8 sesji, 38 referatów i komunikatów) wzięły udział 63 osoby, przede wszystkim pracownicy wyższych

Fot. Anna Wardziak

uczelniami, instytutami PAN, bibliotekami i archiwami, w tym dwaj nestorzy polskiej historii kartografii – profesorowie Stanisław Alexandrowicz i Zbigniew Wójcik. Podobnie jak w ubiegłym roku patronem medialnym konferencji była redakcja GEODETY i portalu Geoforum.pl. Konferencję oceniono jako bardzo udaną, w czym niewątpliwą zasługą jej organizatorów na czele z pomysłodawcą i niezmodernizowanym Pawłem E. Wespiańskim (na fot.). Kolejne spotkanie z tego cyklu odbędzie się we wrześniu 2013 r. w Lublinie, a jego wiodącym tematem będą „Dawne mapy jako źródła w badaniach geograficznych i historycznych”.